

DANIEL KIPER* – LUBLIN

[Recenzja]: *Dokumentacja Polskich parafii w Stanach Zjednoczonych. Bibliografia. (Documentation of Polish parishes in the United States. Bibliography)*, Tom I: A-B, opracował ks. Roman Nir, Chicago 2020, ss. 270

Badaczom dziejów Polonii amerykańskiej przybyła w ubiegłym roku ważna pozycja książkowa o charakterze bibliograficznym. Figuruje jako XXVI tom „Biblioteki Polonii” wydawanej przez Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria B. (Materiały i dokumenty)¹. Publikacja została opracowana przez wieloletniego dyrektora tej placówki ks. dr. Romana Nira, którego sylwetki nikomu nie trzeba przedstawiać. Stanowi ona zarówno efekt badań Autora nad historią polskich parafii w USA, jak również porządkowania zasobu znajdującego się w Archiwum Polonii w Orchard Lake. Prezentowany tom, jak wynika z lektury wstępu, stanowi fragment większej całości ukończonej w 2005 r., a następnie przesłanej w kilku egzemplarzach do ośrodków polonijnych w Chicago, Nowego Jorku i Minnesoty „w celu uzupełnienia pozycji bibliograficznych”². Obecnie, dopiero po 15 latach, mamy możliwość zapoznania się z zawartością sprawozdań, opracowań książkowych, druków okolicznościowych, korespondencji, dokumentacji fotograficznych, a przede wszystkim ksiąg jubileuszowych, będących dzisiaj

* Daniel Kiper – dr historii, adiunkt, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: daniel.kiper@kul.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3580-604X>

¹ Warto nadmienić wcześniejsze publikacje ks. R. Nira drukowane na łamach wspomnianej serii: *War Relief Services National Catholic Welfare Conference. Archives of Rev. Msgr. Ralph Gogoliński – Elston. Selected Sources 1943-1948*, vol. 1, oprac. Ks. R. Nir, Chicago 2020; *War Relief Services National Catholic Welfare Conference. Archives of Most Rev. Stephen S. Woźnicki. Selected Sources 1944-1948*, vol. 2, oprac. ks. R. Nir, Chicago 2020.

² *Dokumentacja polskich parafii w Stanach Zjednoczonych. Bibliografia*, t. 1 A-B, oprac. R. Nir, Chicago 2020, s. 9.

najcenniejszym źródłem do badań nad dziejami polskich parafii w Stanach Zjednoczonych³.

Początki tej wspaniałej kolekcji sięgają lat 50. XX wieku. Wtedy to ks. Józef Swastek, wychowanek Seminarium Polskiego św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake, a później dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Detroit, wystąpił z apelem o nadsyłanie do archiwum w Orchard Lake materiałów dotyczących historii i działalności parafii polskich w Stanach Zjednoczonych. W 1979 r. z podobną inicjatywą wystąpił ks. Roman Nir, rozsyłając do 800 parafii polskich ankietę zawierającą 20 pytań mających związek z działalnością parafii oraz jej historią. Do ankiety dołączono prośbę o nadsyłanie albumów, pamiętników i ksiąg jubileuszowych, wycinków prasowych, biuletynów parafialnych, fotografii, kronik parafialnych itp. Inicjatywa spotkała się z żywym odzewem i niebawem półki archiwalne zapełniły się bogatą kolekcją materiałów o różnej wartości poznawczej, które – dotychczas rozproszone – znalazły się w jednym miejscu. Wiele z nich weszło w skład działu (zespołu) *Dokumentacja polskich parafii*⁴.

Całość pierwszego tomu podzielono alfabetycznie, uwzględniając parafie w następujących archidiecezjach i diecezjach: Albany, Allentown, Altona-Johnstown, Austin, Baltimore, Belleville, Boston, Bridgeport, Brooklyn, Buffalo. Niektóre z wymienionych wyżej diecezji, jak choćby diecezja w Allentown, powstały stosunkowo późno (1961), dlatego też pierwsze parafie polskie z tego regionu przynależały wcześniej do innych diecezji (m.in. filadelfijskiej). To samo dotyczy parafii polskich w Teksasie, obecnie przynależących do diecezji Austin (1947), a niegdyś wchodzących w skład diecezji San Antonio.

Wiele pozycji umieszczonych w opracowaniu, szczególnie ksiąg jubileuszowych, zawiera informacje o treści publikacji, w czym przypomina bibliografię adnotowaną. Autor opracowania umieszcza także adresy parafii oraz kontakty telefoniczne, które jednak z uwagi na upływ czasu mogą być nieaktualne. Niezwykle cenne pozostają jednak opisy zawartości rzadko dostępnych pozycji. Są one kopalnią danych faktograficznych o składzie personalnym placówek duszpasterskich, szkół i towarzystw parafialnych, a nawet lokalnych polonijnych przedsiębiorstwach produkcyjno-usługowych. Dostarczają wiele wcześniej nieznanych faktów związanych z początkami niektórych mniej znanych polskich parafii, których kompletny spis (do 1959 r.) dokonał ks. Zdzisław Peszkowski⁵. W zestawieniach bibliograficznych nie pominięto także biuletynów parafialnych stanowiących niezastąpione źródło do badań nad historią polskich parafii w Stanach

³ M.A. Furtak, *Księgi jubileuszowe polskich parafii w Stanach Zjednoczonych jako źródło do badań naukowych*, „Studia Polonijne”, 40 (2019) s. 195-206.

⁴ M. Szczerbiński, *Ksiądz pralat Roman Nir – duszpasterz, archiwista, historyk Polonii*, w: *Historia i archiwistyka. Studia z dziejów Polski, Polonii i archiwistyki. Księga dedykowana Księdzu doktorowi Romanowi Nirowi*, red. J. Faryś, D.A. Rymar, M. Szczerbiński, Gorzów Wielkopolski 2004, s. 11.

⁵ Z. Peszkowski, *List of Polish Roman Catholic Parishes in the United States*, w: „Sacrum Poloniae Millennium”, t. 4, Rzym 1959, s. 255-369. por. *Schematyzm Kościoła rzymsko-katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z mapą diecezji i dodatkiem spisu polskich parafii i polskiego duchowieństwa w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, Kraków 1925, s. 290-310.

Zjednoczonych. Jednym z cenniejszych tego rodzaju periodyków jest „Patron” ukazujący się od 1941 r. w parafii pw. św. Stanisława Kostki w Brooklynie. Archiwum jest w posiadaniu wielu roczników tego czasopisma, wydawanego m.in. przez ks. Franciszka Hładkę, ks. Karola Wawaka i ks. Wojciecha Kranca. Z nielicznej dokumentacji rękopiśmiennej można wymienić także korespondencje, której adresatami byli m.in. bp Buffalo Edward D. Head, bp Szczepan Wesoły oraz ks. Andrzej F. Dziuba. W niektórych przypadkach udało się ocalić sprawozdania kasowe (parafia pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Watervliet, N.Y.).

Pod adresem redaktorów tomu należy jednak skierować pewne uwagi krytyczne. Jeśli już wolą wydawcy było upowszechnienie cennego materiału za pośrednictwem reprintu, wskazane byłoby przyjrzeć się dokładnie skanowanym materiałom celem wyeliminowania powtórzenia tych samych stron (s. 95-98) albo lukach tekstowych (pusta karta na s. 182). W pojedynczych przypadkach mamy także do czynienia z niestarannie wykadrowanym obrazem druku (s. 221). W książce brakuje również spisu treści. Powyższe uwagi dotyczą jednak bardziej strony edytorskiej niż merytorycznej publikacji.

Omawiana opracowanie bibliograficzne nie obejmuje wszystkich pozycji odnoszących się do polskich parafii, a stanowi raczej selektywny przegląd najważniejszych z nich, z których większość tworzyła zasób Archiwum w Orchard Lake. Uzyskanie kompletnego wykazu tekstów na temat historii poszczególnych placówek duszpasterskich jest zadaniem niezwykle trudnym, jeśli chcielibyśmy wziąć pod uwagę choćby artykuły oraz korespondencje drukowane na łamach ówczesnej prasy polonijnej. Warto byłoby jednak uzupełnić kolejne tomy niniejszego wydawnictwa o podstawowe informacje dotyczące parafii, m.in. rok założenia parafii oraz ich przynależność w różnych okresach do różnych diecezji. Najprostszym sposobem uściślenia tego rodzaju zestawień byłoby wykorzystanie wychodzących co roku amerykańskich katalogów informacyjnych dotyczących Kościoła katolickiego w Stanach Zjednoczonych⁶. Układ taki ułatwiłby znacznie orientację badaczom życia religijnego Polonii amerykańskiej.

Na podkreślenie zasługuje bogaty materiał ilustracyjny dołączony do publikacji w formie aneksu. Przedstawiono w nim okładki wybranych książek jubileuszowych oraz ich zawartość w postaci fotografii fasad kościołów oraz ich wnętrz.

⁶ M.in. *Sadlier's Catholic directory, Almanac and Ordo*, [New York 1866-1891]; *Hoffman's Catholic directory, almanac and clergy list*, [Milwaukee 1886-1893]; *The Catholic directory, almanac and clergy list*, [Milwaukee 1900-1905]; *The Official Catholic directory and clergy list*, [Milwaukee 1906-1953].

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Dokumentacja polskich parafii w Stanach Zjednoczonych. Bibliografia*, t. 1 A-B, oprac. R. Nir, Chicago 2020.
- Furtak Maria Anna, *Księgi jubileuszowe polskich parafii w Stanach Zjednoczonych jako źródło do badań naukowych*, „Studia Polonijne”, 40 (2019), s. 195-206.
- Hoffman's Catholic directory, almanac and clergy list*, [Milwaukee 1886-1893].
- Peszowski Zdzisław, *List of Polish Roman Catholic Parishes in the United States*, w: „Sacrum Poloniae Millenium”, t. 4, Rzym 1959.
- Sadlier's Catholic directory, Almanac and Ordo*, [New York 1866-1891].
- Schematyzm Kościoła rzymsko-katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z mapą diecezji i dodatkiem spisu polskich parafii i polskiego duchowieństwa w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, oprac. Z.A. Czernicki, Kraków 1925.
- Szczerbiński Marek, *Ksiądz prałat Roman Nir – duszpasterz, archiwista, historyk Polonii*, w: *Historia i archiwistyka. Studia z dziejów Polski, Polonii i archiwistyki. Księga dedykowana Księdzu doktorowi Romanowi Nirowi*, red. J. Faryś, D.A. Rymar, M. Szczerbiński, Gorzów Wielkopolski 2004.
- War Relief Services National Catholic Welfare Conference. Archives of Rev. Msgr. Ralph Gogoliński – Elston. Selected Sources 1943-1948*, vol. 1, oprac. R. Nir, Chicago 2020.
- War Relief Services National Catholic Welfare Conference. Archives of Most Rev. Stephen S. Woźnicki. Selected Sources 1944-1948*, vol. 2, oprac. R. Nir, Chicago 2020.
- The Catholic directory, almanac and clergy list*, [Milwaukee 1900-1905].
- The Official Catholic directory and clergy list*, [Milwaukee 1906-1953].